

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia VIII (2010)

Urszula Lisowska-Kożuch

Aktualizacja kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych – analiza ilościowa badań ankietowych przeprowadzonych w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Biblioteka publiczna w mniejszych miejscowościach często pełni rolę jedynego centrum kultury. Aby sprostać wymaganiom użytkowników, bibliotekarz musi wyjść naprzeciw ich oczekiwaniom. Czasy, w których czytelnik był największym „wrogiem” biblioteki, minęły bezpowrotnie. Sytuacja panująca na rynku pracy wymusza na bibliotekarzu podjęcie określonych działań mających na celu przyciągnięcie potencjalnych użytkowników biblioteki oraz utrzymanie dotychczasowych. Niestety, nadal uboga (niejednokrotnie) baza lokalowa i wyposażenie stanowią problem dla wielu pracowników bibliotek. Bibliotekarze korzystali (i nadal korzystają) z różnych programów ministerialnych mających na celu poprawienie tej sytuacji, niemniej wydaje się, że potrzeby są dużo większe od tego, co oferują nasze ministerstwa. W ostatnich latach do bibliotek gminnych i ich filii w miejscowościach do 20 tys. mieszkańców Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (FRSI) skierowała Program Rozwoju Bibliotek. Program, który finansowany jest z grantu przekazanego Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności przez Fundację Billa i Melindy Gates w wysokości 28 mln USD¹, ma być realizowany w latach 2009–2013. Jego celem jest m.in. „pomoc bibliotekom w przeobrażaniu się w nowoczesne, wielofunkcyjne centra informacyjne, kulturalne i edukacyjne, animujące także aktywność obywatelską”². Założono dwa terminy zgłoszeń do programu; do pierwszego z nich, który zakończył się 28 czerwca 2009 r., zgłosiło się 2884 placówek. Zakwalifikowano ponad połowę z nich – 1867, w tym 612 bibliotek gminnych i 1255 filii³. Drugi nabór odbył się jesienią bieżącego roku. Oprócz sprzętu komputerowego, oprogramowania, urządzeń wielofunkcyjnych etc., bibliotekarzom zaproponowano także różnego rodzaju szkolenia.

¹ *Program Rozwoju Bibliotek*, http://www.pafw.pl/strona.php?p=ldp_84 [dostęp 28.09.2010].

² *Ibidem*, zob. także *Program Rozwoju Bibliotek*, http://www.biblioteki.org/pl/o_programie/o_programie [dostęp 28.08.2010].

³ *Program Rozwoju Bibliotek*, http://www.pafw.pl/strona.php?p=ldp_84 [dostęp 28.09.2010].

W związku z potrzebą doskonalenia zawodowego tej grupy i organizowanymi przez FRSI szkoleniami nasuwa się pytanie o poziom wykształcenia polskich bibliotekarzy. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego za 2009 r., opracowanych przez Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej, obecnie na 18 446 pracowników bibliotek przypada tylko 6793 (36,8%) z wyższym wykształceniem bibliotekarskim. Na wsi sytuacja wygląda o wiele gorzej: jedynie 1491 (22,68%) posiada wykształcenie wyższe bibliotekarskie na 6574 zatrudnionych⁴. Jest to olbrzymi rynek, który otwiera się przed uczelniami kształcącymi potencjalnych bibliotekarzy.

Po podpisaniu w 2009 r. umowy z FRSI, która finansuje całość prac projektowych, z propozycją aktualizacji kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych wystąpiło Polskie Towarzystwo Bibliologiczne (PTB) – Oddział Warszawski⁵. Istotą projektu jest zwrócenie uwagi na potrzeby bibliotekarzy z małych bibliotek publicznych i wprowadzenie pewnych zmian w dydaktyce na poziomie akademickim, tak, aby w programach studiów w większym stopniu uwzględnić problematykę lokalnych bibliotek publicznych⁶. W styczniu ubiegłego roku program „Aktualizacja kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych” został zaprezentowany dyrektorom i przedstawicielom 9 ośrodków kształcących w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa: Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Instytutu Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Kielcach, Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego, Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego⁷.

Jednym z etapów projektu było przeprowadzenie badań ankietowych wśród studentów oraz bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach gminnych. Wspomniane badania przeprowadzono w 9 wyżej wymienionych ośrodkach zajmujących się kształceniem w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. Kwestionariusz ankiety został opracowany przez członków PTB – Oddziału Warszawskiego.

⁴ Zestawienie zbiorcze o stanie i działalności sieci bibliotek publicznych w 2009 r., <http://www.bn.org.pl/download/document/1276694463.pdf> [dostęp 28.08.2010].

⁵ M. Ochmański, *Aktualizacja kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych: opis projektu*, [w:] *Aktualizacja kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych*, red. E. Chuchro, M. Ochmański i M. Zająć, Warszawa 2010, s. 99–108.

⁶ Ibidem, s. 99.

⁷ Ibidem, s. 99–108.

Celem autorki niniejszego artykułu jest zaprezentowanie wyników uzyskanych na studiach licencjackich i magisterskich w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie⁸.

Studia licencjackie

Ankieta przeznaczona dla studentów studiów licencjackich zawierała 14 pytań (zamkniętych, otwartych i półotwartych). Została przeprowadzona podczas zajęć dydaktycznych przez pracowników uczelni na III roku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych w marcu br., a wyniki zostały opracowane przez dr Lidie Ippoldt oraz piszącą te słowa. Na studiach stacjonarnych studiowały wówczas 82 osoby, na niestacjonarnych – 29. Na studiach stacjonarnych rozdano 61 kwestionariuszy (co oznacza, że zbadano 74% wszystkich studentów studiujących na tym roku), z czego do analizy zakwalifikowano 55 ankiet. Na studiach niestacjonarnych badaniami objęto 24 osoby (82,8% wszystkich studiujących), ale do analizy przyjęto 23 kwestionariusze. Łącznie przyjęto do badań 78 ankiet. Odrzucone kwestionariusze były błędnie wypełnione, badani najczęściej nie dostosowali się do instrukcji zamieszczonych przy poszczególnych pytaniach.

Na pierwsze pytanie o to, czy badani pracują w bibliotekach publicznych 67 osób (85,9%) udzieliło odpowiedzi negatywnej zastrzegając, że nie pracuje i nigdy nie pracowało w takiej placówce. Zaledwie 11 osób opowiedziało na to pytanie twierdząco (14,1%). Jedynie dla 7 osób (9%) była to mała biblioteka gminna. W tego typu placówkach pracowało lub pracuje dłużej niż 3 lata 8 osób (10,2%); 2 osoby pracują krócej niż rok (2,6%), a 1 osoba zaznaczyła wariant 1–3 lat (1,3%).

Większość badanych osób, rozważając perspektywy pracy zawodowej, zakłada możliwość podjęcia lub kontynuacji pracy w małej bibliotece publicznej; taką odpowiedź zadeklarowało 56 osób (71,8%). Jest jednak spora grupa, która nie planuje pracy w tym miejscu, z 22 osób, które zaznaczyły odpowiedź „Nie” (28,2%), aż 13 osób to studenci studiów stacjonarnych, a 9 osób to studenci niestacjonarni. W kolejnym, otwartym pytaniu, poproszono ankietowanych o uzasadnienie swoich opinii. Dla tych, którzy chcą pracować w małych bibliotekach gminnych, ważny jest przede wszystkim bliski kontakt z czytelnikiem/użytkownikiem (taką odpowiedź pojawiła się 11 razy – 15%)⁹ oraz to, że jest to praca zgodna z zawodem/kierunkiem studiów (10 odpowiedzi – 13,7%). Dla respondentów liczy się również miejsce zamieszkania i bliskość potencjalnego miejsca pracy (8 wskazań, tj. 11%). Ze względu na ograniczenia na rynku pracy 7 osób (9,6%) uważa, że jedynie w tego typu bibliotece znajdzie pracę. Po 5 badanych (po 6,8%) sądzi, że jest to ciekawa, ale spokojna, czyli mało stresująca praca. W pozostałych odpowiedziach akcentowano m.in. to, że praca w bibliotece umożliwia bliski kontakt z książką, pozwala na rozwijanie zainteresowań, daje możliwość dokształcania się, i, co ważne, jest również wyzwaniem – daje szanse wprowadzenia zmian, rozszerzenia działalności biblioteki.

⁸ Zbiorcze opracowanie wyników wszystkich ośrodków zamieszczono w: D. Grabowska, J. Grzymała, *Podsumowanie ankiet przeprowadzonych wśród słuchaczy studiów licencjackich i magisterskich*, [w:] *Aktualizacja...*, s. 265–285.

⁹ W pytaniach, w których studenci mieli możliwość udzielenie kilku odpowiedzi oraz w pytaniach otwartych procenty liczone są od ogólnej liczby uzyskanych odpowiedzi.

Tab. 1. Uzasadnienie chęci pracy w bibliotece publicznej

	Razem	Procent*
Bliski kontakt z czytelnikiem/użytkownikiem	11	15
Praca zgodna z zawodem/kierunkiem studiów	10	13,7
Ze względu na miejsce zamieszkania	8	11
Małe możliwości wyboru na rynku pracy	7	9,6
Ciekawa praca	5	6,8
Spokojna/moło stresująca praca	5	6,8
Bliski kontakt z książką/literaturą	3	4,1
Praca dająca możliwość rozwijania zainteresowań	3	4,1
Przyjemna atmosfera w pracy	3	4,1
Chęć dokonania zmian, wprowadzenia nowości, rozszerzenia działalności biblioteki	2	2,7
Praca dająca możliwość doształcania się	2	2,7
Praca w bibliotece jest moim marzeniem	2	2,7
Wolę mniejsze biblioteki/mniejszy księgozbiór	2	2,7
Chęć pracy w innym typie bibliotek	1	1,4
Dlaczego nie	1	1,4
Już pracuję w takiej bibliotece	1	1,4
Możliwość dostosowania księgozbioru do społeczności lokalnej	1	1,4
Możliwość zmiany pracy na inną, w większej bibliotece	1	1,4
Niepowtarzalny charakter/klimat pracy w małej bibliotece	1	1,4
Praca w zamkniętej społeczności	1	1,4
Czerpanie satysfakcji z pracy	1	1,4
Wpływ praktyki	1	1,4
Zyskanie doświadczenia	1	1,4

*Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 73 odpowiedzi=100%

Osoby przeciwnie pracy w małej bibliotece publicznej, uzasadniając swoje stanowisko, wskazywały przede wszystkim na brak możliwości rozwoju zawodowego i osobistego; niektórzy pisali, że nie interesuje ich ten typ biblioteki, woleliby pracować w bibliotece szkolnej lub naukowej, inni narzekali na małe możliwości zatrudnienia w takiej bibliotece ze względu na brak etatów. W pojedynczych wskazaniach pojawiły się m.in.: niska płaca czy nudna praca. Odpowiedzi studentów stacjonarnych i niestacjonarnych były bardzo zbieżne.

Tab. 2. Uzasadnienie niechęci respondentów do pracy w bibliotece publicznej

	Razem	Procent*
Brak możliwości rozwoju zawodowego i osobistego	5	26,3
Chęć pracy w innej bibliotece, np. szkolnej, naukowej	3	15,7
Zatrudnienie w dużej bibliotece	2	10,5
Brak zainteresowania pracą w zawodzie	2	10,5
Małe możliwości zatrudnienia w takiej bibliotece/brak etatów	1	5,3
Niskie zarobki	1	5,3
Duże miasto miejscem zamieszkania	1	5,3

Nie wiem, gdzie będę pracował	1	5,3
Nudna praca	1	5,3
Praca w małej społeczności	1	5,3
Zatrudnienie w innej bibliotece	1	5,3

*Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 19 odpowiedzi=100%

W kolejnym pytaniu autorzy ankiety chcieli dowiedzieć się, jaka wiedza, zdaniem studentów, jest szczególnie ważna dla bibliotekarza pracującego w małej bibliotece gminnej.

Aż 54 razy wskazano na czytelnictwo, co daje 14,9% udzielonych odpowiedzi¹⁰. Współczesne bibliotekoznawstwo znalazło się na drugiej pozycji – taką odpowiedź zaznaczono 43 razy (11,9%). Wiedza z dziedziny nowe media i ich użytkowanie okazała się ważna dla 36 osób (9,9%); wiedza z historii i teorii literatury ogólnej – dla 35 respondentów (9,7%). Informacja naukowa i informatyka (Internet) uzyskały taką samą liczbę wskazań: po 33 (9,1%). W ponad 30 przypadkach zaznaczono również marketing i reklamę (32 razy, tj. 8,8%). Kolejne miejsce zajęły wiedza z teorii i historii literatury dziecięcej (23 wskazania – 6,4%), psychologii (19 zaznaczeń – 5,2%), zarządzania i administracji (18 odpowiedzi – 5%) czy pedagogiki (16 wskazań – 4,4%). Najbardziej wybierano zagadnienia: społeczeństwa informacyjnego (11 razy – 3%), wydawnicze i edytorstwo (8 razy – 2,2%) oraz e-government (1 zaznaczenie – 0,3%). Odpowiedzi studiujących w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym nieco różnią się od siebie. W obu przypadkach najważniejsze było czytelnictwo, jednak w dalszej kolejności, zdaniem ankietowanych studiujących w trybie stacjonarnym, do pracy będzie potrzebna przede wszystkim wiedza z dziedziny teorii i historii literatury, współczesnego bibliotekoznawstwa, nowych mediów i ich użytkowania oraz marketingu i reklamy. Zdaniem studiujących niestacjonarnie ważne jest współczesne bibliotekoznawstwo, informacja naukowa, informatyka (Internet) oraz nowe media i ich użytkowanie.

Tab. 3. Przedmioty najbardziej przydatne do pracy w bibliotece publicznej

	Razem	Procent*
Współczesne bibliotekoznawstwo	43	11,9
Informacja naukowa	33	9,1
Zagadnienia wydawnicze i edytorstwo	8	2,2
Czytelnictwo	54	14,9
Informatyka (Internet)	33	9,1
Nowe media i ich użytkowanie	36	9,9
Teoria i historia literatury dziecięcej	23	6,4
Teoria i historia literatury ogólnej	35	9,7
Marketing i reklama	32	8,8
Zarządzanie i administracja	18	5
Pedagogika	16	4,4
Psychologia	19	5,2
Zagadnienia e-government	1	0,3
Zagadnienia społeczeństwa informacyjnego	11	3%

*Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 362 odpowiedzi=100%

¹⁰ Badani mieli możliwość udzielenia do 5 odpowiedzi. Łącznie odnotowano 362 odpowiedzi.

Za umiejętności ważne dla bibliotekarza pracującego w małej bibliotece gminnej ankietowani uznali przede wszystkim opracowanie dokumentów (katalogowanie on-line, klasyfikowanie UKD etc.). Na 365 udzielonych na to pytanie odpowiedzi¹¹, aż 47 razy wskazano właśnie ten wariant (13%). Umiejętności z zakresu zarządzania biblioteką zaznaczono 46 razy (12,7%), animację kulturalną/życia społecznego 40 (11,1%), a umiejętność zdobywania środków finansowych na działanie biblioteki (*fundraising*) 29 razy (10,8)%. Trzy warianty otrzymały tę samą liczbę głosów, po 36 (po 9,9%). Były to: obsługa komputera – Office, badanie potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej oraz obsługa użytkowników. Na kolejnych miejscach uplasowały się: organizacja działań promocyjnych (27 odpowiedzi – 7,5%), obsługa aplikacji internetowych (25 odpowiedzi – 6,9%), projektowanie stron WWW (14 wskazań – 3,9% udzielonych odpowiedzi) oraz znajomość języków obcych (11 zaznaczeń – 3%). Najmniej głosów uzyskała umiejętność zarządzania zasobami ludzkimi/personelem – tę opcję wybrało 5 osób (1,4%). W przypadku wariantów wybieranych najczęściej zanotowano różnice w wyborach studentów stacjonarnych i niestacjonarnych. Dla tych pierwszych najważniejsze były: opracowanie dokumentów, zarządzanie biblioteką, animacja kulturalna/życia społecznego oraz umiejętność zdobywania środków finansowych na działanie biblioteki. Studiujący w trybie niestacjonarnym zdecydowanie wskazywali na zarządzanie biblioteką, a w dalszej kolejności wybierali opracowanie dokumentów, obsługę użytkownika, obsługę komputera oraz umiejętność zdobywania środków finansowych na działanie biblioteki (*fundraising*).

Tab. 4. Umiejętności najbardziej przydatne w pracy bibliotekarza w bibliotece publicznej

	Razem	Procent*
Obsługa komputera – Office	36	9,9
Obsługa komputera – obsługa aplikacji internetowych	25	6,9
Obsługa komputera – projektowanie stron www	14	3,9
Znajomość języków obcych	11	3
Opracowanie dokumentów (katalogowanie on-line, klasyfikowanie UKD etc.)	47	13
Organizacja działań promocyjnych (w tym Public Relations)	27	7,5
Zarządzanie biblioteką	46	12,7
Zarządzanie zasobami ludzkimi/personelem	5	1,4
Badania potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej	36	9,9
Obsługa użytkowników	36	9,9
Animacja kulturalna/życia społecznego	40	11,1
Umiejętność zdobywania środków finansowych na działanie biblioteki (<i>fundraising</i>)	39	10,8
Inne	–	–

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 362 odpowiedzi=100%

¹¹ Ankietowani mogli zaznaczyć do 5 odpowiedzi. Łącznie uzyskano 365 odpowiedzi.

Analiza odpowiedzi na pytanie: „Czy uważa Pan/i, że dotychczasowa edukacja akademicka przygotowała Pana/Panią do (potencjalnej) pracy w małej bibliotece gminnej?” ukazała, że zdecydowana większość badanych, tj. 70 osób (90%) udzieliła odpowiedzi twierdzącej. Zaledwie 8 osób (10%) zaznaczyło wariant „Nie”.

W kolejnym, otwartym pytaniu, badani mogli wpisać nazwy przedmiotów realizowanych na studiach, które – ich zdaniem – w najwyższym stopniu odpowiadają na potrzeby edukacyjne kandydatów do pracy w małej bibliotece gminnej. Odpowiedzi obu grup studentów były zbliżone, najczęściej wybierano bibliotekarstwo i automatyzację bibliotek (46 odpowiedzi – 31,6%), następnie czytelnictwo (31 wskazań – 21,1%), analizę i opracowanie dokumentów (18 zaznaczeń – 12,2%) oraz literaturę i historię literatury (11 – 7,5%). Wśród pozostałych odpowiedzi znalazły się m.in. organizacja i zarządzanie biblioteką, projektowanie systemów informacyjnych i historia książki.

Tab. 5. Przedmioty odpowiadające, zdaniem respondentów, na potrzeby edukacyjne kandydatów do pracy w małej bibliotece gminnej

	Razem	Procent*
Bibliotekarstwo i automatyzacja bibliotek (przedmioty z zakresu bibliotekarstwa)	46	31,3
Czytelnictwo	31	21,1
Analiza i opracowanie dokumentów	18	12,2
Literatura i historia literatury	11	7,5
Organizacja i zarządzanie biblioteką	7	4,8
Projektowanie systemów informacyjnych	6	4,1
Historia książki	4	2,7
Komunikacja społeczna i medialna	4	2,7
Literatura dla dzieci i młodzieży	4	2,7
Źródła informacji	3	2
Informacja naukowa	2	1,4
Biblioterapia	2	1,4
Zagadnienia wydawnicze i księgarskie	2	1,4
Bibliografia	1	0,6
Czytelnictwo w bibliotekach specjalnych	1	0,6
Ocena usług informacyjnych	1	0,6
Psychologia	1	0,6
Projektowanie stron www	1	0,6
Specjalność – metody pracy w bibliotece	1	0,6
Użytkownicy informacji	1	0,6

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 147 odpowiedzi=100%

Pozostałe pytania dotyczyły praktyk studenckich. Za ich najistotniejszą cechę ankietowani uznali nabycie/doskonalenie umiejętności zawodowych. Taką odpowiedź zaznaczyły 62 osoby (22,7%)¹². Poszerzenie wiedzy nabytej na studiach było ważne dla 53 respondentów (19,4%), dobrą organizację pracy zaznaczyło 45 osób (16,5%), a 41 ankietowanych (15%) stawiało na fachową opiekę merytoryczną. Dla

¹² Ankietowani mogli zaznaczyć do 5 odpowiedzi. Łącznie uzyskano 273 odpowiedzi.

33 osób (12,1%) praktyka zawodowa ma związek z planowaną karierą zawodową; aż 24 studentów (8,8%) uważa, że jest to szansa na „zaczepienie się” w pracy, a dla 14 osób (5,1%) ważna jest także odpowiednia odległość od miejsca zamieszkania. Tylko jedna osoba (0,4%) zaznaczyła wariant „Inne” – dla niej ważne były nowe umiejętności dotyczące pracy, zdobyte w innej niż pracuje bibliotece.

Tab. 6. Najistotniejsze cechy praktyk studenckich

	Razem	Procent*
Dobra organizacja pracy	45	16,5
Fachowa opieka merytoryczna	41	15
Odpowiednia odległość od miejsca zamieszkania	14	5,1
Związek z planowaną karierą zawodową	33	12,1
Poszerzenie wiedzy nabytej na studiach	53	19,4
Szansa na „zaczepienie się” w pracy	24	8,8
Nabywanie/doskonalenie umiejętności zawodowych	62	22,7
Inne	1	0,4

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 273 odpowiedzi=100%

Tylko 22 osoby (28,2%) odbywały praktykę w małej bibliotece gminnej. Pozostałe 56 osób (71%) zaznaczyło wariant „Nie”. Zdecydowana większość studentów, którzy odbyli praktykę w małej bibliotece gminnej uważa praktyki za istotny komponent swojego wykształcenia – taką odpowiedź zadeklarowało 20 osób (25,6%). Jedynie 2 osoby (2,6%) były przeciwnego zdania.

W kolejnym, otwartym pytaniu, badani mieli uzasadnić swoją wypowiedź. Najważniejsze dla nich było nabycie praktycznych umiejętności/doskonalenie umiejętności, zapoznanie się z pracą w bibliotece i pracą bibliotekarza oraz poszerzenie wiedzy nabytej na studiach. W pojedynczych wypowiedziach pojawiły się stwierdzenia, że jest to dobre przygotowanie do zawodu i pomoc w pracy zawodowej oraz, że doświadczenie jest ważne dla przyszłego pracodawcy. Dla innych cenne było to, że mogli pracować z doświadczonym bibliotekarzem, mieli możliwość poznania środowiska i jego potrzeb czy zdobycia umiejętności współpracy ze środowiskiem.

Tab. 7. Powody, dla których praktyka jest istotna w kształceniu przyszłych bibliotekarzy

	Razem	Procent*
Nabycie praktycznych umiejętności/doskonalenie umiejętności	6	33,3
Zapoznanie się z pracą biblioteki/pracą bibliotekarza	3	16,7
Poszerzenie wiedzy nabytej na studiach	3	16,7
Doświadczenie jest ważne dla pracodawców	1	5,5
Pomoc w pracy zawodowej	1	5,5
Poznanie środowiska i jego potrzeb	1	5,5
Praca z doświadczonymi bibliotekarzami	1	5,5
Przygotowanie do zawodu	1	5,5
Umiejętność współpracy ze środowiskiem	1	5,5

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 18 odpowiedzi=100%

Odpowiedzi negatywnej udzielili studenci studiów niestacjonarnych. Jedna z osób, pracująca w bibliotece od 17 lat, jako uzasadnienie wskazała, że jej

opiekunka miała mniejszy staż pracy, druga stwierdziła, że z praktyki wyniosła niewiele korzyści.

Ostatnie pytanie dotyczyło umiejętności, które studenci nabyli lub udoskonalili podczas praktyk. Wśród opcji, które najczęściej wybierano, pojawiły się: opracowanie dokumentów (ten wariant zaznaczono 16 razy – 21,3%)¹³, badanie potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej (14 wskazań – 18,7%) i zarządzanie biblioteką (11 zaznaczeń – 14,7%). Badani deklarowali również, że zdobyli lub udoskonalili umiejętność animacji kulturalnej/życia społecznego (7 odpowiedzi – 9,3%) oraz badania potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej (6 odpowiedzi – 8%). Dla 4 osób (5,3%) ważna była umiejętność organizowania działań promocyjnych. Taka sama liczba osób zadeklarowała, że nabyła lub udoskonała umiejętność zdobywania środków finansowych na działanie biblioteki (*fundraising*). Po 3 osoby (4%) zaznaczyły, że wśród umiejętności, które nabyły podczas praktyk znalazły się obsługa komputera – Office oraz obsługa aplikacji internetowych (te opcję zaznaczyły tylko osoby studiujące w trybie niestacjonarnym). Z projektowaniem stron WWW, zarządzaniem zasobami ludzkimi/personelem zetknęły się po 2 osoby (2,7%). Taka sama liczba studentów miała możliwość wykorzystania znajomości języka obcego podczas odbywania praktyki. Jedna osoba (1,3%) zaznaczyła wariant „Inne” wpisując komunikację społeczną.

Tab. 8. Najczęstsze umiejętności zdobyte podczas praktyk

	Razem	Procent*
Obsługa komputera – Office	3	4
Obsługa komputera – obsługa aplikacji internetowych	3	4
Obsługa komputera – projektowanie stron www	2	2,7
Znajomość języków obcych	2	2,7
Opracowanie dokumentów (katalogowanie on-line, klasyfikowanie UKD etc.)	16	21,3
Organizacja działań promocyjnych (w tym Public Relations)	4	5,3
Zarządzanie biblioteką	11	14,7
Zarządzanie zasobami ludzkimi/personelem	2	2,7
Badania potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej	6	8
Obsługa użytkowników	14	18,7
Animacja kulturalna/życia społecznego	7	9,3
Umiejętność zdobywania środków finansowych na działanie biblioteki (<i>fundraising</i>)	4	5,3
Inne	1	1,3

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 75 odpowiedzi=100%

Studia magisterskie

Kwestionariusz ankiety skierowany do studentów studiów magisterskich zawierał 16 pytań. Ankieta została przeprowadzona przez pracowników Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa podczas zajęć dydaktycznych na IV roku studiów stacjonarnych oraz IV i V roku studiów niestacjonarnych w marcu 2010 r. Wyniki opracowały dr Lidia Ippoldt oraz autorka niniejszego tekstu. Na studiach stacjonarnych kształciło się wówczas 66 osób; na IV roku studiów niestacjonarnych

¹³ Ankietowani mogli zaznaczyć do 5 odpowiedzi. Łącznie uzyskano 75 odpowiedzi.

– 26, a na V – 31. Liczba studentów niestacjonarnych wynosiła 57. Na studiach stacjonarnych rozdano 62 kwestionariusze (93,3%), z czego do analizy zakwalifikowano 59 ankiet. Na studiach niestacjonarnych badaniami objęto 49 osób (86%), ale do analizy przyjęto 45 kwestionariuszy. Łącznie do badań przyjęto 104 kwestionariusze. Odrzucone ankiety zawierały błędy w odpowiedziach, studenci najczęściej nie czytali dokładnie poleceń zawartych w instrukcji przy poszczególnych pytaniach.

Tak samo, jak w przypadku ankiety przeznaczanej dla studentów studiów licencjackich, pierwsze pytanie dotyczyło zatrudnienia w bibliotece publicznej. Jedynie 24 osoby (23,1%) zadeklarowały, że pracują w tego typu placówce. Zdecydowana większość, bo 80 osób (76,9%) udzieliło odpowiedzi przeczącej. Dla 11 studentów (10,6%) była (lub jest) to mała biblioteka gminna; dla pozostałych 13 osób (12,5%) – nie. Zdecydowana większość pracujących w bibliotece legitymuje się dość krótkim stażem pracy: od 1–3 lat. Takiej odpowiedzi udzieliło 10 osób (9,6%), 9 osób pracuje dłużej niż 3 lata (8,6%), a 5 (4,8%) krócej niż rok. Rozważając perspektywy pracy zawodowej 62 osoby (59,6%) deklarywały, że zakładają możliwość podjęcia lub kontynuowania pracy w małej bibliotece gminnej. Spora jednak grupa osób (42 – 40,4%) nie widzi siebie w takim miejscu. Aż 30 z nich to studenci studiów stacjonarnych. Być może zaistniała sytuacja wynika z tego, że na IV roku nie wybrano żadnej specjalności związanej z bibliotekami.

W kolejnym, otwartym pytaniu, poproszono studentów o uzasadnienie swojej decyzji. Najczęstszym uzasadnieniem twierdzącej odpowiedzi było miejsce zamieszkania i obecność w nim gminnej biblioteki. Takiej odpowiedzi udzieliło 18 osób (22,5%). Nieco mniej, bo 16 studentów (20%) wskazało, że jest to praca zgodna z zawodem/kierunkiem studiów. Dla 12 osób, czyli 15% ważne jest to, że pracując w małej bibliotece będą mogli (lub mogą) nawiązać bliski kontakt z użytkownikiem biblioteki. Podjęcie pracy w tego typu placówce deklaryuje też 5 studentów (6,25%), którzy obawiają się, że nie znajdą innego zatrudnienia. Po 4 badanych (po 5%) uważa, że taka praca daje im możliwość dalszego rozwoju i jest pracą ciekawą. Również 4 badanych (5%) uważa, że jest to nudna, ale mało stresująca praca. Tak, jak w przypadku studentów studiów licencjackich, dla niektórych miejsce to jest wyzwaniem, daje szansę wprowadzenia zmian, rozszerzenia działalności biblioteki.

Tab. 9. Uzasadnienie chęci pracy w bibliotece publicznej (studia magisterskie)

	Razem	Procent*
Ze względu na miejsce zamieszkania	18	22,5
Praca zgodna z zawodem/z kierunkiem studiów	16	20
Bliski kontakt z czytelnikiem/użytkownikiem	12	15
Małe możliwości wyboru na rynku pracy	5	6,25
Praca dająca możliwość rozwoju	4	5
Spokojna/mało stresująca praca	4	5
Ciekawa praca	4	5
Chęć dokonania zmian, wprowadzenie nowości, rozszerzenie działalności biblioteki	2	2,5
Możliwość zamiany pracy na inną, w większej bibliotece	2	2,5
Niepowtarzalny charakter/klimat pracy w małej bibliotece	2	2,5
Normowane godziny	2	2,5
Praca zgodna z zainteresowaniami	2	2,5

Dlaczego nie	1	1,25
Lubię swój zawód	1	1,25
Rozwijanie wiadomości zdobytych na studiach	1	1,25
Szansa na poznanie całej pracy w bibliotece	1	1,25
Szansa na pracę	1	1,25
Trudności w zmianie pracy	1	1,25
Współpraca ze środowiskiem lokalnym	1	1,25

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 80 odpowiedzi=100%

W najczęściej podawanych uzasadnieniach pojawiają się rozbieżności wśród studentów studiujących w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym. Dla tych pierwszych najważniejszym czynnikiem decydującym o podjęciu pracy w małej bibliotece gminnej jest miejsce zamieszkania, na drugim miejscu wskazują oni niewielkie możliwości wyboru na rynku pracy. Niebagatelny jest również bliski kontakt z użytkownikiem. Dla wielu z nich zaletą jest to, że jest to ciekawa praca. Niektórzy jako walor podali, że jest to nudna i mało stresująca praca! Studiujący w trybie niestacjonarnym zwracali przede wszystkim uwagę na fakt, że jest to praca związana z ich zawodem/kierunkiem studiów. Cenne jest dla nich nawiązanie bliskiego kontaktu z czytelnikiem i miejsce zamieszkania. Podkreślali, że jest lub byłaby to praca zgodna z ich zainteresowaniami, dająca im możliwość dalszego rozwoju.

Ci, którzy zaznaczyli opcję „Nie”, przede wszystkim narzekali na brak możliwości rozwoju zawodowego i osobistego (13 odpowiedzi – 30%), inni deklarowali, że nie interesuje ich praca w zawodzie (10 wskazań – 23,3%). Niskie zarobki są głównym powodem niepodejmowania pracy w tego typu placówce dla 6 osób (14%). Kilka osób (4 – 9,3%) mieszka w dużym mieście, a 3 (7%) studentów chciałoby pracować w innego typu bibliotece (szkolnej lub naukowej). Przeszkodą w podjęciu lub kontynuacji pracy w małej bibliotece są także zatrudnienie w dużej bibliotece, nudna praca czy niekompetentny kierownik.

Tab. 10. Uzasadnienie niechęci respondentów do pracy w bibliotece publicznej podawane przez studentów studiów magisterskich

	Razem	Procent*
Brak możliwości rozwoju zawodowego i osobistego	13	30,2
Brak zainteresowania pracą w zawodzie	10	23,2
Niskie zarobki	6	14
Duże miasto miejscem zamieszkania	4	9,3
Chęć pracy w innej bibliotece, np. szkolnej, naukowej	3	7
Zatrudnienie w dużej bibliotece	2	4,7
Nudna praca	2	4,7
Już pracuję w takiej bibliotece	1	2,3
Zatrudnienie w innej bibliotece	1	2,3
Niekompetentny kierownik	1	2,3

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 43 odpowiedzi=100%

W pytaniu 6, które brzmiało „Wiedzę, z której z poniżej wymienionych dziedzin uważa Pan/i za ważną dla bibliotekarza pracującego w małej bibliotece gminnej?”

uzyskano aż 481 odpowiedzi (studenci mieli możliwość zaznaczenia do 5 odpowiedzi). Dla 72 respondentów (15%) najważniejsze było czytelnictwo, na drugim miejscu uplasowało się współczesne bibliotekoznawstwo z liczbą 64 wskazań (13,3%), na kolejnym badani umieścili teorię i historię literatury ogólnej (54 – 11,2%). Ponad 10% zajęły jeszcze informacja naukowa i informatyka/Internet (kolejno 51 i 49 odpowiedzi, co daje 10,6 oraz 10,2%). Dla badanych ważna była również teoria i historia literatury dziecięcej (40 odpowiedzi – 8,3%), nowe media i ich użytkowanie (35 wskazania – 7,3%), zarządzanie i administracja (30 zaznaczeń – 6,2%) oraz marketing i reklama (26 – 5,4%). Minimalnie mniej głosów uzyskała pedagogika – 25 (5,2%). Stosunkowo mało ważna okazała się wiedza z zagadnień wydawniczych i edytorstwa oraz zagadnień społeczeństwa informacyjnego (zaznaczono je po 9 razy, tj. po 1,9%). Najrzadziej wybierano zagadnienia e-government – jedynie 2 osoby zaznaczyły tę opcję (0,4%). Wariant „Inne” również zaznaczyły dwie osoby, dla nich ważna okazała się biblioterapia. Wśród wskazań występujących najczęściej zauważa się małe rozbieżności w wyborach studentów stacjonarnych i niestacjonarnych. Dla osób studiujące w trybie stacjonarnym ważne są: czytelnictwo, współczesne bibliotekoznawstwo, historia i teoria literatury dziecięcej, historia i teoria literatury ogólnej oraz informatyka/Internet. Studenci niestacjonarni również zwracają uwagę na czytelnictwo, ale w następnej kolejności wymieniają historię i teorię literatury ogólnej, współczesne bibliotekoznawstwo, informację naukową i informatykę/Internet.

Tab. 11. Przedmioty najbardziej przydatne, zdaniem studentów studiów magisterskich, do pracy w bibliotece publicznej

	Razem	Procent*
Współczesne bibliotekoznawstwo	64	13,3
Informacja naukowa	51	10,6
Zagadnienia wydawnicze i edytorstwo	9	1,9
Czytelnictwo	72	15
Informatyka (Internet)	49	10,2
Nowe media i ich użytkowanie	35	7,3
Teoria i historia literatury dziecięcej	40	8,3
Teoria i historia literatury ogólnej	54	11,2
Marketing i reklama	26	5,4
Zarządzanie i administracja	30	6,2
Pedagogika	25	5,2
Psychologia	15	3,1
Zagadnienia e-government	2	0,4
Zagadnienia społeczeństwa informacyjnego	9	1,9

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 481 odpowiedzi=100%

Do umiejętności ważnych dla bibliotekarza pracującego w małej bibliotece gminnej 65 ankietowanych (13,2%)¹⁴, zaliczyło opracowanie dokumentów (katalogowanie on-line, klasyfikowanie UKD etc.). Wysoko oceniono umiejętność zdobywania środków finansowych na działalność biblioteki – *fundraising* (okazała się ona

¹⁴ Badani mieli możliwość wyboru do 5 odpowiedzi. Łącznie uzyskano 492 odpowiedzi.

istotna dla 60 osób – 12,2%) oraz zarządzania biblioteką (57 odpowiedzi – 11,7%). Bardzo podobną liczbę głosów oddano na obsługę użytkowników (55 – 11,2%), obsługę komputera – Office (54 – 11%) oraz obsługę aplikacji internetowych (53 – 10,8%). W następnej kolejności respondenci wybrali animację kulturalną/życia społecznego (47 osób – 9,5%). Taką samą liczbę głosów (po 36, czyli po 7,3%) uzyskały: organizacja działań promocyjnych oraz badania potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej. Dla niewielu badanych studentów ważna okazała się umiejętność projektowanie stron WWW (14 osób, co stanowi 2,8%) i znajomość języków obcych (uzyskały one 10 głosów stanowiących 2% odpowiedzi). Najmniej potrzebne, zdaniem ankietowanych, są: zarządzanie zasobami ludzkimi/personelem (4 wskazania, tj. 0,8%) oraz znajomość historii i teorii literatury. Ta ostatnia została dopisana przez jednego z ankietowanych (0,2%) w wariancie „Inne”.

Tab. 12. Umiejętności potrzebne, zdaniem studentów studiów magisterskich, do pracy w bibliotece publicznej

	Razem	Procent*
Obsługa komputera – Office	54	11
Obsługa komputera – obsługa aplikacji internetowych	53	10,8
Obsługa komputera – projektowanie stron www	14	2,8
Znajomość języków obcych	10	2
Opracowanie dokumentów (katalogowanie on-line, klasyfikowanie UKD etc.)	65	13,2
Organizacja działań promocyjnych (w tym Public Relations)	36	7,3
Zarządzanie biblioteką	57	11,7
Zarządzanie zasobami ludzkimi/personelem	4	0,8
Badania potrzeb użytkowników społeczności lokalnej	36	7,3
Obsługa użytkowników	55	11,2
Animacja kulturalna/życia społecznego	47	9,5
Umiejętność zdobywania środków finansowych na działanie biblioteki (<i>fundraising</i>)	60	12,2
Inne	1	0,2

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 492 odpowiedzi=100%

Z analizy kolejnego pytania wynika, że 94 studentów (90,4%) uważa, że dotychczasowa edukacja akademicka na studiach magisterskich przygotowała ich do (potencjalnej) pracy w małej bibliotece gminnej. Jedynie 10 osób (9,6%) jest przeciwnego zdania. Wśród nich 9 osób to studenci studiów stacjonarnych.

Następne pytanie „Czy uważa Pan/i, że edukacja akademicka na studiach licencjackich przygotowała Pana/Panią do (potencjalnej) pracy w małej bibliotece gminnej?” skierowane tylko do osób, które ukończyły studia licencjackie z dziedziny bibliotekoznawstwa/bibliologii nie zostało wzięte do analizy z uwagi na to, że dotychczasowe studia magisterskie w naszym Instytucie były studiami jednolitymi.

Za przedmioty realizowane na studiach, które w najwyższym stopniu odpowiadały na potrzeby edukacyjne kandydatów do pracy w małej bibliotece gminnej uznano przede wszystkim bibliotekarstwo i automatyzację bibliotek (przedmioty z szeroko pojętego bibliotekarstwa), czytelnictwo oraz teorię i historię literatury. Pytanie to było pytaniem otwartym, w odpowiedziach pojawiło się wiele różnych nazw przedmiotów. Oprócz wymienionych, kilkakrotnie odnotowano informację

naukową, literaturę dla dzieci i młodzieży, a także metody pracy w bibliotece, również bibliografię, psychologię, architekturę informacji i wiele innych.

Tab. 13. Przedmioty najbardziej przydatne, zdaniem studentów studiów magisterskich, do pracy w bibliotece publicznej

	Razem	Procent*
Bibliotekarstwo i automatyzacja bibliotek (przedmioty z zakresu bibliotekarstwa)	80	42,6
Czytelnictwo	51	27,1
Historia literatury/literatura	22	11,7
Informacja naukowa	7	3,7
Literatura dla dzieci i młodzieży	5	2,7
Specjalność – metody pracy w bibliotece	4	2,1
Bibliografia	3	1,6
Psychologia	3	1,6
Technologia informacyjna	3	1,6
Analiza i opracowanie dokumentów	2	1,1
Architektura informacji	2	1,1
Biblioterapia	2	1,1
Edukacja czytelnicza i medialna	1	0,5
Historia książki	1	0,5
Historia i teoria kultury	1	0,5
Pedagogika	1	0,5

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 188 odpowiedzi=100%

Dla 18 osób (17,3%) przygotowywana przez nich praca magisterska jest/była związana z działalnością małych bibliotek gminnych. Zdecydowana większość, bo 86 studentów (82,7%) pisze bądź pisało pracę niezwiązaną z interesującą nas problematyką.

Kolejne pytania dotyczyły praktyk studenckich. Jako najistotniejsze cechy praktyk zawodowych 88 osób (23,7%)¹⁵ wskazało nabycie/udoskonalenie umiejętności zawodowych. Równie ważne okazało się poszerzenie wiedzy nabytej na studiach – ten wariant odpowiedzi zaznaczono 80 razy (21,6%). Spora liczba osób ceni, oprócz wymienionych, dobrą organizację pracy (57 badanych – 15,4%) oraz fachową opiekę merytoryczną (52 studentów – 14%). Związek z planowaną karierą zawodową to cecha uznana za najistotniejszą przez 42 ankietowanych (11,3%). Dla 36 badanych (9,7%) jest nią szansa na „zaczepienie się” w miejscu pracy. Za najmniej istotne uznano: odpowiednią odległość od miejsca zamieszkania (10 wskazań – 2,7%) oraz wariant „Inne”. Ten ostatni zaznaczyło 6 osób (1,6%), po 3 ze studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Studenci studiów stacjonarnych dopisali m.in., że istnieje ogromny rozrzut między teorią poznawaną na studiach a praktyką, że chcieliby mieć możliwość realizowania własnych zainteresowań, bezstresowo odbywać praktyki i nie być wykorzystywani jako tania siła robocza. Studenci studiów niestacjonarnych zwracali uwagę na bliski kontakt z czytelnikiem, pracę z dziećmi, praktyczne

¹⁵ Badani mieli możliwość wyboru do 5 odpowiedzi. Łącznie uzyskano 371 odpowiedzi.

wykonanie czynności uczonych na zajęciach, chcieli również zwiększenia liczby godzin przeznaczonych na praktyki.

Tab. 14. Zalety praktyk wskazane przez studentów studiów magisterskich

	Razem	Procent*
Dobra organizacja pracy	57	15,4
Fachowa opieka merytoryczna	52	14
Odpowiednia odległość od miejsca zamieszkania	10	2,7
Związek z planowaną karierą zawodową	42	11,3
Poszerzenie wiedzy nabytej na studiach	80	21,6
Szansa na „zaczepienie się” w pracy	36	9,7
Nabycie/doskonalenie umiejętności zawodowych	88	23,7
Inne	6	1,6

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 371 odpowiedzi=100%

Wśród badanych odnotowano 31 osób (29,8%), którzy realizowali praktyki zawodowe w małej bibliotece gminnej. Pozostałych 73 studentów (70,2%) udzieliło odpowiedzi przeczącej.

Na kolejne pytania odpowiadały jedynie osoby, które w poprzednim pytaniu zaznaczyły wariant „Tak”. Wszyscy odbywający praktykę w małych bibliotekach gminnych uważali, że stanowią one istotny komponent ich wykształcenia. Jako uzasadnienie, w kolejnym, otwartym pytaniu, najczęściej wpisywali, że ważne dla nich było zapoznanie się z pracą biblioteki i pracą bibliotekarza, nabycie praktycznych umiejętności czy poszerzenie wiedzy nabytej na studiach. Ceniono w praktykach również możliwość nawiązania bezpośredniego kontaktu z czytelnikiem, uważano ponadto, że jest to ułatwienie nauki na studiach i startu w pracy zawodowej. Pojedyncze wypowiedzi dotyczyły m.in. informacji udzielanych przez doświadczonych pracowników, poznania systemów komputerowych przydatnych w pracy, czy współpracy ze środowiskiem i rozpoznawania jego potrzeb.

Tab. 15. Powody, dla których praktyka jest istotna w kształceniu przyszłych bibliotekarzy

	Razem	Procent*
Zapoznanie się z pracą biblioteki/pracą bibliotekarza	9	27,3
Nabycie praktycznych umiejętności	8	24,2
Poszerzenie wiedzy nabytej na studiach	7	21,2
Bezpośredni kontakt z czytelnikiem	2	6,1
Ułatwienie nauki na studiach i startu w pracy zawodowej	2	6,1
Praca z doświadczonym bibliotekarzem	1	3
Poznanie systemów komputerowych przydatnych w pracy	1	3
Poznanie środowiska i jego potrzeb	1	3
Ważne doświadczenie na studiach	1	3
Przymus	1	3

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 33 odpowiedzi=100%

Ostatnie pytanie dotyczyło umiejętności, które studenci nabyli lub udoskonalili podczas praktyk. Odpowiedzi studentów stacjonarnych i niestacjonarnych w najwyższych wskazaniach były identyczne. Prawie wszyscy (29 osób – 26,4%)¹⁶ nabyli lub udoskonalili umiejętność opracowania dokumentów, 25 badanych (22,7%), obsługiwało użytkowników, a 12 osób (10,9%) miało możliwość przyjrzenia się różnym procesom związanym z zarządzaniem biblioteką. Animacja kulturalna/życia społecznego to umiejętność, którą nabyło lub udoskonało 11 ankietowanych (10%), 9 kolejnych (8,2%) miało do czynienia z obsługą komputera – Office. Obsługę aplikacji internetowych oraz badanie potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej wskazało po 5 osób (po 4,5%). Sporadycznie zaznaczano zarządzanie zasobami ludzkimi/personalem (4 wskazania – 3,6%), organizację działań promocyjnych oraz umiejętność zdobywania środków finansowych na działania biblioteki (po 3 razy – 2,8%). Opcję „Inne” zaznaczyły 2 osoby ze studiów niestacjonarnych. Wymieniły one pracę z dziećmi i organizację zajęć pozalekcyjnych. Pojedyncze osoby udoskonały umiejętność projektowania stron WWW oraz znajomość języków obcych (po 0,9%).

Tab. 16. Umiejętności zdobyte przez studentów studiów stacjonarnych podczas praktyk

	Razem	Procent*
Obsługa komputera – Office	9	8,2
Obsługa komputera – obsługa aplikacji internetowych	5	4,5
Obsługa komputera – projektowanie stron www	1	0,9
Znajomość języków obcych	1	0,9
Opracowanie dokumentów (katalogowanie on-line, klasyfikowanie UKD etc.)	29	26,4
Organizacja działań promocyjnych (w tym Public Relations)	3	2,8
Zarządzanie biblioteką	12	10,9
Zarządzanie zasobami ludzkimi/personalem	4	3,6
Badania potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej	5	4,
Obsługa użytkowników	25	22,7
Animacja kulturalna/życia społecznego	11	10
Umiejętność zdobywania środków finansowych na działania biblioteki (<i>fundraising</i>)	3	2,8
Inne	2	1,8

* Procenty liczone od ogólnej liczby odpowiedzi. Liczba 110 odpowiedzi=100%

Badania ankietowe przeprowadzone na studiach licencjackich i magisterskich wykazały, że zdecydowana większość respondentów nie pracuje i nigdy nie pracowała w bibliotekach publicznych. Wśród małej grupy pracujących przeważały osoby zatrudnione dłużej niż 3 lata. Ponad połowa ankietowanych deklarowała, że rozważa możliwość podjęcia pracy w małej bibliotece gminnej. Częściej tę opcję brali jednak pod uwagę studenci studiów licencjackich. W obu przypadkach, jako uzasadnienie swojej decyzji badani najczęściej podawali, że liczy się dla nich nawiązanie bliskiego kontaktu z użytkownikami, że byłaby to praca zgodna z ich wykształceniem, i, co istotne, najczęściej w miejscu lub blisko miejsca zamieszkania. Dla osób będących w opozycji głównym powodem był brak możliwości rozwoju

¹⁶ Badani mieli możliwość wyboru do 5 odpowiedzi. Łącznie uzyskano 110 odpowiedzi.

zawodowego i osobistego, niechęć do pracy w bibliotece (lub konkretnie, w małej bibliotece publicznej), słabe możliwości zatrudnienia w takiej placówce, niskie wynagrodzenie. Zdaniem studentów, szczególnie ważna dla bibliotekarza pracującego w małej bibliotece gminnej jest wiedza z zakresu czytelnictwa i współczesnego bibliotekoznawstwa, najmniej ważne okazały się zagadnienia e-government. Do umiejętności cenionych u bibliotekarza pracującego w interesującej nas placówce zaliczono przede wszystkim opracowanie dokumentów, umiejętność zdobywania środków finansowych na działalność biblioteki – *fundraising*, zarządzania biblioteką oraz animację kulturalną/życia społecznego. Zadowolenie wzbudzają deklaracje 90% ankietowanych, z których wynika, że dotychczasowa edukacja akademicka przygotowała ich do pracy w małej bibliotece gminnej. Do przedmiotów realizowanych na studiach, które – zdaniem studentów – w najwyższym stopniu odpowiadają na potrzeby edukacyjne kandydatów do pracy w małej bibliotece gminnej, zaliczono bibliotekarstwo i automatyzację bibliotek (przedmioty z szeroko pojętego bibliotekarstwa) oraz czytelnictwo. Nieliczna grupa studentów pisała pracę magisterską związaną z tematyką małych bibliotek gminnych. Analiza pytań dotyczących oceny praktyk zawodowych wykazała, że ankietowani za ich najistotniejsze cechy uważają przede wszystkim nabycie/udoskonalenie umiejętności zawodowych, poszerzenie wiedzy nabytej na studiach i dobrą organizację pracy. Mniej niż 30% studentów z każdego typu studiów odbywało praktykę w małej bibliotece gminnej. Prawie wszyscy z nich uważają, że praktyki te stanowią istotny komponent ich wykształcenia. W uzasadnieniu pojawiały się stwierdzenia zbieżne z wariantami odpowiedzi na wcześniejsze pytanie o istotne cechy praktyk studenckich, a także kilka innych, m.in. zapoznanie się z pracą biblioteki i pracą bibliotekarza. Wśród umiejętności, które studenci najczęściej nabywali lub doskonalili podczas odbywania praktyk, znalazły się: opracowanie dokumentów, zarządzanie biblioteką, obsługa użytkowników, badanie potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej.

Z przeanalizowanych opinii wynika, że dotychczasowa edukacja akademicka jak najbardziej przygotowuje studentów Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego do pracy w gminnych bibliotekach publicznych. Nie oznacza to jednak, że nie należy pracować nad udoskonaleniem metod i form dotychczasowego nauczania. Być może przydatne i bardziej atrakcyjne dla przyszłego studenta okazałoby się wprowadzenie nowych treści związanych z tą tematyką do istniejących już przedmiotów czy też rozszerzenie niektórych tematów, dobitnie podkreślających miejsce i rolę współczesnej biblioteki gminnej w życiu mieszkańców małych miejscowości.

Aneks

Załącznik 1. Kwestionariusz ankiety „Aktualizacja kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych” przeprowadzonej na studiach licencjackich

Szanowni Państwo!

Niniejsza ankieta – realizowana na zlecenie Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego, Oddział Warszawski – ma za zadanie zdobycie informacji, które posłużą dla projektowania przyszłych zmian w programach kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych. Bardzo dziękujemy za uważne wypełnienie kwestionariusza!

Prosimy o zakreslanie kółkiem właściwej odpowiedzi!

Uczelnia: Studia **licencjackie stacjonarne/niestacjonarne**

1. Czy Pan/i pracuje lub kiedykolwiek pracował/a w bibliotece publicznej (oprócz praktyk zawodowych)?

TAK NIE

2. **Dla osób, które na powyższe pytanie odpowiedziały TAK:** Czy była (jest) to mała biblioteka gminna?

TAK NIE

3. **Dla osób, które pracowały w bibliotece:** Jak długo trwało zatrudnienie? Prosimy zakreślić właściwą odpowiedź.

Krócej niż rok rok – 3 lata dłużej niż 3 lata

4. Czy Pan/i rozważając perspektywy pracy zawodowej zakłada możliwość podjęcia (kontynuacji) pracy w małej bibliotece gminnej?

TAK NIE

5. Jeżeli TAK – dlaczego? Jeżeli NIE – dlaczego?

.....

6. Wiedzę, z której z poniżej wymienionych dziedzin uważa Pan/i za ważną dla bibliotekarza pracującego w małej bibliotece gminnej?

Można zakreślić od 1 do 5 odpowiedzi.

a. współczesnego bibliotekoznawstwa	TAK	h. teorii i historii literatury ogólnej	TAK
b. informacji naukowej	TAK	i. marketingu i reklamy	TAK
c. zagadnień wydawniczych i edytorstwa	TAK	j. zarządzania i administracji	TAK
d. czytelnictwa	TAK	k. pedagogiki	TAK
e. informatyki (Internet)	TAK	l. psychologii	TAK
f. nowych mediów i ich użytkowania	TAK	m. zagadnień e-government	TAK
g. teorii i historii literatury dziecięcej	TAK	n. zagadnień społeczeństwa informacyjnego	TAK

Inne (jakie?):

.....

7. Które z poniżej wymienionych umiejętności uważa Pan/i za ważne dla bibliotekarza pracującego w małej bibliotece gminnej? **Można zakreślić od 1 do 5 odpowiedzi.**
- a. Obsługa komputera – Office Tak
 - b. Obsługa komputera – obsługa aplikacji internetowych Tak
 - c. Obsługa komputera – projektowanie stron www Tak
 - d. Znajomość języków obcych Tak
 - e. Opracowywanie dokumentów (katalogowanie on-line, klasyfikowanie UKD etc.) Tak
 - f. Organizacja działań promocyjnych (w tym Public Relations) Tak
 - g. Zarządzanie biblioteką Tak
 - h. Zarządzanie zasobami ludzkimi/personelem Tak
 - i. Badania potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej Tak
 - j. Obsługa użytkowników Tak
 - k. Animacja kulturalna/życia społecznego Tak
 - l. Umiejętność zdobywania środków finansowych na działania biblioteki (*fundraising*) Tak
 - m. Inne (jakie?):
8. Czy uważa Pan/i, że dotychczasowa edukacja akademicka przygotowała Pana/Panią do (potencjalnej) pracy w małej bibliotece gminnej?

TAK NIE

9. Które z przedmiotów realizowanych podczas Pana/i studiów w najwyższym stopniu – w Pana/i opinii – odpowiadają na potrzeby edukacyjne kandydatów do pracy w małej bibliotece gminnej?
-
-

10. Jakie cechy studenckich praktyk zawodowych uznaje Pan/i za najistotniejsze? **Można zakreślić od 1 do 5 odpowiedzi.**

a. Dobra organizacja pracy	Tak
b. Fachowa opieka merytoryczna	Tak
c. Odpowiednia odległość od miejsca zamieszkania	Tak
d. Związek z planowaną karierą zawodową	Tak
e. Poszerzenie wiedzy nabytej na studiach	Tak
f. Szansa na „zaczepienie się” w pracy	Tak
g. Nabycie/doskonalenie umiejętności zawodowych	Tak
h. Inne (jakie?)	

11. Czy realizował/a Pan/i **praktyki zawodowe** w małej bibliotece gminnej?

TAK NIE

Dalszą część ankiety (pytania 12-14) wypełniają TYLKO osoby, które na powyższe pytanie odpowiedziały „TAK”

12. Czy uznaje Pan/i te praktyki za istotny komponent swojego wykształcenia?

TAK NIE

13. Jeżeli TAK – dlaczego? Jeżeli NIE – dlaczego?

.....

14. Czy podczas tych **praktyk** nabył/a Pan/i i/lub udoskonalił/a którąś z następujących umiejętności? **Można zakreślić od 1 do 5 odpowiedzi – zakreślić „Tak”.**

a. Obsługa komputera – Office	Tak
b. Obsługa komputera – obsługa aplikacji internetowych	Tak
c. Obsługa komputera – projektowanie stron www	Tak
d. Znajomość języków obcych	Tak
e. Opracowywanie dokumentów (katalogowanie on-line, klasyfikowanie UKD etc.)	Tak
f. Organizacja działań promocyjnych (w tym Public Relations)	Tak
g. Zarządzanie biblioteką	Tak
h. Zarządzanie zasobami ludzkimi/personelem	Tak
i. Badania potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej	Tak
j. Obsługa użytkowników	Tak
k. Animacja kulturalna/życia społecznego	Tak
l. Umiejętność zdobywania środków finansowych na działanie biblioteki (<i>fundraising</i>)	Tak
m. Inne (jakie?):	

Załącznik 2. Kwestionariusz ankiety „Aktualizacja kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych” przeprowadzonej na studiach magisterskich

Szanowni Państwo!

Niniejsza ankieta – realizowana na zlecenie Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego, Oddział Warszawski – ma za zadanie zdobycie informacji, które posłużą dla projektowania przyszłych zmian w programach kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych. Bardzo dziękujemy za uważne wypełnienie kwestionariusza!

Prosimy o zakreślanie kółkiem właściwej odpowiedzi!

Uczelnia: Studia **magisterskie stacjonarne/niestacjonarne**

1. Czy Pan/i pracuje lub kiedykolwiek pracował/a w bibliotece publicznej (oprócz praktyk zawodowych)?

TAK NIE

2. **Dla osób, które na powyższe pytanie odpowiedziały TAK:** Czy była (jest) to mała biblioteka gminna?

TAK NIE

3. **Dla osób, które pracowały/pracują w dowolnego typu bibliotece publicznej:** Jak długo trwało zatrudnienie? Prosimy zakreślić właściwą odpowiedź.

Krócej niż rok rok – 3 lata dłużej niż 3 lata

4. Czy Pan/i rozważając perspektywy pracy zawodowej zakłada możliwość podjęcia (kontynuacji) pracy w małej bibliotece gminnej?

TAK NIE

5. Jeżeli TAK – dlaczego? Jeżeli NIE – dlaczego?

.....
.....
.....

6. Wiedzę, z której z poniżej wymienionych dziedzin uważa Pan/i za ważną dla bibliotekarza pracującego w małej bibliotece gminnej?

Można zakreślić od 1 do 5 odpowiedzi – zakreślić „Tak”.

a. współczesnego bibliotekoznawstwa	TAK	h. teorii i historii literatury	
b. informacji naukowej	TAK	ogólnej	TAK
c. zagadnień wydawniczych i edytorstwa	TAK	i. marketingu i reklamy	TAK
d. czytelnictwa	TAK	j. zarządzania i administracji	TAK
e. informatyki (Internet)	TAK	k. pedagogiki	TAK
f. nowych mediów i ich użytkowania	TAK	l. psychologii	TAK
g. teorii i historii literatury dziecięcej	TAK	m. zagadnień e-government	TAK
		n. zagadnień społeczeństwa informacyjnego	TAK

Inne (jakie?):

.....

7. Które z poniżej wymienionych umiejętności uważa Pan/i za ważne dla bibliotekarza pracującego w małej bibliotece gminnej? **Można zakreślić od 1 do 5 odpowiedzi.**

a. Obsługa komputera – Office	Tak
b. Obsługa komputera – obsługa aplikacji internetowych	Tak
c. Obsługa komputera – projektowanie stron www	Tak
d. Znajomość języków obcych	Tak
e. Opracowywanie dokumentów (katalogowanie on-line, klasyfikowanie UKD etc.)	Tak
f. Organizacja działań promocyjnych (w tym Public Relations)	Tak
g. Zarządzanie biblioteką	Tak
h. Zarządzanie zasobami ludzkimi/personelem	Tak
i. Badania potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej	Tak
j. Obsługa użytkowników	Tak
k. Animacja kulturalna/życia społecznego	Tak
l. Umiejętność zdobywania środków finansowych na działanie biblioteki (<i>fundraising</i>)	Tak
m. Inne (jakie?):	

8. Czy uważa Pan/i, że dotychczasowa edukacja akademicka na studiach magisterskich przygotowała Pana/Panią do (potencjalnej) pracy w małej bibliotece gminnej?

TAK NIE

9. **Pytanie do osób, które ukończyły studia licencjackie z dziedziny bibliotekoznawstwa/bibliologii:** Czy uważa Pan/i, że edukacja akademicka na studiach licencjackich przygotowała Pana/Panią do (potencjalnej) pracy w małej bibliotece gminnej?

TAK NIE

10. Które z przedmiotów realizowanych podczas Pana/i studiów w najwyższym stopniu – w Pana/i opinii – odpowiadają na potrzeby edukacyjne kandydatów do pracy w małej bibliotece gminnej?

.....

11. Czy przygotowywana przez Pana/Panią praca magisterska jest związana z działalnością małych bibliotek gminnych?

TAK NIE

12. Jakie cechy studenckich praktyk zawodowych uznaje Pan/i za najistotniejsze?
Można zakreślić od 1 do 5 odpowiedzi.

a. Dobra organizacja pracy	Tak
b. Fachowa opieka merytoryczna	Tak
c. Odpowiednia odległość od miejsca zamieszkania	Tak
d. Związek z planowaną karierą zawodową	Tak
e. Poszerzenie wiedzy nabytej na studiach	Tak
f. Szansa na „zaczepienie się” w pracy	Tak
g. Nabycie/doskonalenie umiejętności zawodowych	Tak
h. Inne (jakie?)	

13. Czy realizował/a Pan/i praktyki zawodowe w małej bibliotece gminnej (także na studiach licencjackich)?

TAK NIE

**Dalszą część ankiety (pytania 14–16) wypełniają TYLKO osoby,
które na powyższe pytanie odpowiedziały „TAK”**

14. Czy uznaje Pan/i te praktyki za istotny komponent swojego wykształcenia?

TAK NIE

15. Jeżeli TAK – dlaczego? Jeżeli NIE – dlaczego?

.....
.....

16. Czy podczas tych praktyk nabył/a Pan/i i/lub wydoskonalił/a którąś z następujących umiejętności? **Można zakreślić od 1 do 5 odpowiedzi – zakreślić „Tak”.**

a. Obsługa komputera – Office	Tak
b. Obsługa komputera – obsługa aplikacji internetowych	Tak
c. Obsługa komputera – projektowanie stron www	Tak
d. Znajomość języków obcych	Tak
e. Opracowywanie dokumentów (katalogowanie on-line, klasyfikowanie UKD etc.)	Tak
f. Organizacja działań promocyjnych (w tym Public Relations)	Tak
g. Zarządzanie biblioteką	Tak
h. Zarządzanie zasobami ludzkimi/personelem	Tak
i. Badania potrzeb użytkowników/społeczności lokalnej	Tak
j. Obsługa użytkowników	Tak
k. Animacja kulturalna/życia społecznego	Tak
l. Umiejętność zdobywania środków finansowych na działanie biblioteki (fundraising)	Tak
m. Inne (jakie?):	

Updating the academic education of librarians: quantitative analysis of questionnaire surveys conducted in the Institute of Scientific Information and Library Science of the Pedagogical University of Krakow

Abstract

In the recent years, the Information Society Development Foundation (FRSI) addressed a new program at public libraries in rural communes of up to 20 000 residents – the Library Development Program. It is funded from a grant received by the Polish-American Freedom Foundation from the Bill and Melinda Gates Foundation. One of the stages of the project is the proposal of updating the education of librarians working in these units, submitted by the Polish Bibliology Society – PTB (the Warsaw department). After signing the appropriate agreement with FRSI, the Society invited to cooperation 9 leading academic centres of education in scientific information and library science. The article presents the results of a survey commissioned by the Warsaw department of PTB at the Institute of Scientific Information and Library Science of the Pedagogical University of Krakow. The survey was conducted in March 2011 on a group of 85 undergraduate students and 115 postgraduate students. Analysis of the results shows that the vast majority of the respondents did not work in public libraries. Among the minority who did, most of the respondents had been employed for more than 3 years. Most of the people surveyed declared that they were considering work in a small commune library. The grounds for such a decision were mainly: a desire to get in closer touch with users, compliance of the performed work with the obtained education, and location close to home. Those who were not interested in undertaking such a job complained e.g. about the lack of professional and personal development, low probability of being employed or unsatisfactory payment. According to the students surveyed, the most important characteristic of a librarian working in a small commune library is the knowledge in the field of readership and modern library science. Valued capabilities of a librarian working in a small library are most of all: conducting documentation, obtaining funds for the library, managing the library and cultural and social animation activity. As many as 90% of the respondents believe that their so-far obtained academic education has prepared them to work in a small commune library. According to the students surveyed, the academic subjects that are most adequate for the educational needs of prospective small library workers are: librarianship and library automation (belonging to the broad field of librarianship) as well as readership. A small group of the students surveyed wrote their MA theses on small commune libraries. The features of internship considered the most important by the respondents are: acquisition and development of professional skills, broadening the knowledge acquired during the course of studies, and good work organization. Less than 30% of the students took their internship in a small commune library. Almost all of them believe that the internship was an essential component of their education. Some of the abilities that the students most often acquired or perfected during their internship are: conducting documentation, managing the library, managing the users, research on the users' and local community's needs. The analysed opinions allow the conclusion that the so-far obtained academic education by all means prepares the students of the Institute of Scientific Information and Library Science of the Pedagogical University of Krakow to work in commune public libraries.